

УДК 7.031

<https://doi.org/10.32461/181571>

Бондарчук Ярослава Віталіївна,
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри
документознавства та інформаційної діяльності
Національного університету
«Острозька академія»
ORCID 0000-0002-6638-4399
Yaroslava.Bondarchuk@oa.edu.ua

НАЙДАВНІШІ ОБРАЗИ ТЕРІАНТРОПІВ (ЗВІРОЛЮДЕЙ) ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ТЕРОТЕЇСТИЧНИХ ТА ТОТЕМІСТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ПЕРВІСНОГО ЛЮДСТВА

Мета роботи – на основі аналізу найдавніших палеолітичних зображень териантропів довести, що зародження культів звіролюдей 39 – 35 тисяч років до н.е. було пов'язане з переходом первісних стад до родоплеменних спільнот, коли із зміцненням родових зв'язків особливо гостро поставало питання походження роду. Довести також, що виникнення культів териантропів, які синтезували культ жінки-родоначальниці та культ звіра-тотема, збігається в часі з перебуванням Землі під зодіакальними знаками Діви і Лева та відображається у характеристиках цих знаків. **Методологія** дослідження ґрунтується на синтезуванні мистецтвознавчого аналізу артефактів з їх релігієзнавчим аналізом як сакральних об'єктів, які відображають головні культу та релігійно-світоглядні ідеї свого часу. Методом порівняння встановлено, що провідні релігійні ідеї, пов'язані з культом жінки та усвідомленням кровного споріднення зі звіром-тотемом (з яким асоціювались уявлення про силу і верховенство), відображаються в характеристиках домінуючих у 39 – 35 тисячолітті до н.е. зодіакальних знаків: Діви, що позиціонує жіночий материнський принцип, та Лева, який позиціонує верховенство, лідерство, владу. **Наукова новизна**: вперше виявлено, що відповідність характеристик зодіакальних знаків провідним релігійним культурам певної доби спостерігається ще до часу виникнення астрономії, тобто є наслідком не міркувань давніх людей, а виявленням промислу надсвітового вищого Розуму. **Висновки**: Віра у териантропів була присутня у багатьох культурах у різні епохи. Але зародження культу звіролюдей (про що свідчать їх найдавніші зображення) припадає на 39 – 35 тисячоліття до н. е. Характеристики домінуючих тоді зодіакальних знаків Діви і Лева відобразили головні ідеї того часу щодо головної ролі жінки у продовженні роду і містичних кровно-родинних зв'язків людини з тваринами, які асоціювались з уявленнями про лідерство, ієрархію, підпорядкування. Відображення провідних ідей у характеристиках зодіакальних знаків у той час, коли людина ще не вивчала Зодіак, дає підставу стверджувати, що це є наслідок вищого промислу, що шлях Сонячної системи під знаками великого кола Зодіака позначає віхи духовної еволюції людства.

Ключові слова: териантроп, тотемізм, верхній палеоліт, зодіакальні знаки Діви та Лева.

Бондарчук Ярослава Віталіївна, кандидат искусствоведения, доцент кафедры документоведения и информационной деятельности Национального университета «Острожская академия»

Древнейшие образы териантропов (зверолюдей) как отображение теротеистических и тотемистических представлений первобытного человечества

Цель работы – на базе анализа древнейших палеолитических изображений териантропов доказать, что зарождение культов звероловцев 39 – 35 тысяч лет до н.э. было связано с переходом от первобытных стад к родоплеменным общинам, когда вследствие укрепления родовых связей особенно острым становился вопрос происхождения рода. Доказать также, что возникновение культов териантропов, которые синтезировали культ женщины-родоначальницы и культ зверя-тотема, совпадает во времени с пребыванием Земли под зодиакальными знаками Девы и Льва и отображается в характеристиках этих знаков. **Методология** исследования основывается на синтезе искусствоведческого анализа артефактов с их религиозно-мировоззренческим анализом как сакральных объектов, которые отображают главные культы и религиозно-мировоззренческие идеи своего времени. Методом сравнения установлено, что наиболее значимые религиозные идеи, связанные с культом женщины и с осознанием кровного родства со зверем-тотемом (с которым ассоциировалось представление о силе и верховенстве), отображаются в характеристиках доминирующих в 39 – 35 тысячелетии до н.э. зодиакальных знаков: Девы, который позиционирует женский материнский принцип, и Льва, который позиционирует верховенство, лідерство и власть. **Научная новизна** работы: впервые выявлено, что соответствие характеристик зодиакальных знаков главным религиозным культурам определённого периода наблюдается ещё до времени возникновения астрономии, то есть является не следствием размышлений древних людей, а выявлением промисла сверхъестественного высшего Разума. **Выводы**. Вера в териантропов присутствовала во многих культурах в разные эпохи. Однако зарождение культа звероловцев (о чем свидетельствуют их самые древние изображения) произошло 39 – 35 тысяч лет до н.э. Характеристики доминирующих тогда зодиакальных знаков Девы и Льва отобразили главные идеи того времени относительно роли женщины в продолжении рода и мистических кровно-родственных связей человека с животным, с

которим асоціювалися представлення о лидерстве, иерархии, подчинении. Отображение главных идей в характеристиках зодиакальных знаков в то время, когда человек ещё не знал о Зодиаке, даёт основание утверждать, что это следствие высшего промысла, что путь Солнечной системы под знаками большого круга Зодиака обозначает вехи духовной эволюции человечества.

Ключевые слова: териантроп, тотемизм, верхний палеолит, зодиакальные знаки Девы и Льва.

Bondarchuk Yaroslava, Candidate of art criticism, Associate Professor of Department of Document Studies and Information Activities. The National University of Ostroh Academy

The most ancient images of therianthropes (animal men) as reflection of the terestheistic and totemic representations of prehistoric mankind

The purpose of the article on the basis of the analysis of the ancient Paleolithic images of the teryantrops to prove that the origin of the cult of the animalman of is 39 - 35 thousand years BC. It was associated with the transition of primitive herds to tribal communities when the question of the origin of the family was particularly acute with the displacement of tribal relations. To prove also that the origin of the cults of Tryantropos which synthesized the cult of the woman- foster and the cult of the beast-totem, coincides with the time of the Earth being under the zodiac signs of the Virgin and the Lion and is reflected in the characteristics of these signs. **The methodology** of the research is based on the synthesis of art-study analysis of artifacts with their religious-historical analysis as sacred objects which reflect the main cults and religious-ideological ideas of that time. The method of comparison has established that the leading religious ideas are related to the cult of a woman and the realization of the blood relationship with the beast-totem (which is associated with the idea of power and supremacy) are reflected in the characteristics of dominant in the 39-35 millennium BC zodiac signs of the Virgin who positions the female maternal principle and the Lion who positions rule, leadership, power. **Scientific novelty:** for the first time it was discovered that the correspondence of the characteristics of zodiac signs with the leading religious cults of a certain age is observed even before the time of the origin of astronomy that is, the consequence of no reasoning of the ancient people but the discovery of the craft of the supreme higher intelligence. **Conclusions:** The belief in terianthropes was present in different cultures in different epochs. But the origin of the cult of animal men (as evidenced by their ancient images) is 39 - 35 millennium BC. Characteristics of the dominant zodiac signs of Virgin and the Lion reflected the leading ideas of that time concerning the main role of woman in the continuation of the genus and the mystical blood-kinship of a human with animals which were associated with ideas about leadership, hierarchy, subordination. The reflection of leading ideas in the characteristics of zodiac signs at a time when a person has not yet studied Zodiac gives reason to assert that this is a consequence of higher craft that the way of the solar system under the signs of a large circle of the zodiac marks the milestones of the spiritual evolution of mankind.

Keywords: terianthrop, totemism, Upper Paleolithic, zodiac signs of the Virgin and the Lion.

Актуальність теми дослідження. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ тисячоліття у науковій літературі з'явилась низка праць, в яких висловлюється думка, що провідні релігійні культури, поширені на різних територіях Землі у певний час, отримали відображення у характеристиках зодіакальних знаків, у яких тоді перебувала точка перетину екліптики та екватора – точка весняного рівнодення. Запропонована стаття стосується цієї проблеми.

Внаслідок того, що вісь обертання Землі не перпендикулярна екватору, а нахилена до нього під кутом $23^{\circ} 26'$ і піддається гравітаційному впливу Сонця і Місяця, вона звершує кругові рухи по конусу. Разом з нею рухається перпендикулярний їй екватор, що і спричиняє пресування точки перетину його з екліптикою. Точка весняного рівнодення пересувається у напрямку зворотному руху Сонця за 36 років на $0,5^{\circ}$ (видимий діаметр Сонця), за 2 148 років – на 30° , тобто проходить один знак зодіакального кола і переходить в інший. Протяжність зодіакальних сузір'їв вздовж екліптики різна, тому для зручності визначення положення Сонця, екліптика розділена на 12 рівних частин по 30° кожна, які отримали назви знаків Зодіаку. Хоча знаки Зодіаку не точно відповідають сузір'ям, вони прийняті сучасними астрономами як основа для відліку часу. Кожний зодіакальний знак характеризується сукупністю понять, принципів та ідей, які відповідають домінуючим релігійно-світоглядним уявленням періоду перебування Землі у цьому знаку. За словами О.А. Гурштейна, «...зодіак являє собою систему символів, які відображають думки і образи людей у періоди введення їх у побут» [1; 51].

Аналіз досліджень і публікацій. Одним з перших на відображення провідних культур у характеристиках зодіакальних знаків, у яких у певний період знаходиться точка весняного рівнодення, звернув увагу М.О. Чмихов. У статті «До семантики орнаментальних схем катакомбної кераміки» (1977), розглядаючи орнамент на чаші XVIII ст. до н.е. як зображення кола Зодіаку, вчений підкреслив особливе виділення у цьому колі символів сузір'їв Тельця і Овна, оскільки в цей час «точка весни (рівнодення) знаходилась на межі обох сузір'їв» [4; 23]. У праці «Археологія та стародавня історія України» (1992) М. О. Чмихов зазначив що переміщення точки весни з одного в інше зодіакальне сузір'я було вперше виявлено вавилонськими астрономами і зафіксовано у міфі про

створення всесвіту богом весняного сонця Мардуком, який поставив на чолі зодіаку сузір'я Тельця, перед ним зодіак очолювали Близнята, а після нього зодіак буде очолювати Овен [5; 145]. Ю. Шилов у монографії «Космічні таємниці курганів» (1994) висловив припущення, що малюнки тварин, зроблені на поверхні плит курганів або на кераміці, могли бути зооморфними кодами астрономічних епох [6]. Тема астрономічних епох розглядається в працях В. Юрковця [7], О. Гурштейна [1] та ін. Дослідження вчених, дотичні до відображення найбільш поширених релігійно-світоглядних ідей і вірувань у назвах зодіакальних знаків поширюються на історію цивілізованого людства, коли давні астрономи могли визначати зодіакальне сузір'я, в якому сходить Сонце в день весняного рівнодення, і давати йому символічну назву і характеристику, що відповідала головним культам того часу. Але відповідність між провідними культурами та домінуючими знаками у більш ранні періоди залишається не дослідженою проблемою.

Мета дослідження: на основі аналізу найдавніших палеолітичних зображень териантропів довести, що зародження культів звіролюдей 39 – 35 тисяч років до н.е. було пов'язане з переходом первісних стад до родоплеменних спільнот, коли із зміцненням родових зв'язків особливо гостро поставало питання походження роду. Виникнення культів териантропів, які синтезували культ жінки-родоначальниці та культ звіра-тотема збігається в часі з перебуванням Землі під зодіакальними знаками Діви і Лева та відображається у характеристиках цих знаків.

Виклад основного матеріалу. Вчені висувають кілька версій щодо причин виникнення зображень териантропів (від грецького θηρίον — «дика тварина» і άνθρωπος — «людина»), констатуючи при тому, що вони є найбільш загадковими малюнками палеоліту. Британський письменник Грем Хенкок у 4-й главі «Териантропія» своєї монографії «Надприродне. Боги і демони еволюції» дійшов висновку, що териантропи «відображають галюцинаційні видіння, які бачать шамани в зміненому стані свідомості» [3], коли під дією психотропних речовин мозок здатний отримувати хвилі такої довжини, які у звичайному стані йому недоступні. Співробітник Австралійського музею у Сідней доктор Пол Тейкон, який першим використав термін «териантроп» у листопадовому номері журналу «New Scientist» за 2001 р., та співробітника Музею археології та антропології Кембриджського університету доктор Кристофер Чіппендейл, на підставі вивчення давніх малюнків, легенд, передань та історичних документів дійшли висновку, що «териантроп-гібриди є предки (які дійсно існували) людини сучасного вигляду» [2].

На наш погляд, найбільш обґрунтованою є точка зору, згідно з якою териантропи є відбитком універсальних релігійних ідей про походження роду від якоїсь природної істоти. З переходом від первісного стада до родоплеменної общини і зміцненням родинних зв'язків зростало прагнення одноплемінників зрозуміти таємницю походження свого роду. Оскільки палеолітична людина, хоч й виокремлювала себе серед тварин, але жила у найтіснішому контакті зі світом природи, своїми предками вона вважала природні істоти, з якими пов'язувались її уявлення про могутність, верховенство, ієрархію. Виникнення тотемних уявлень первісних людей про походження роду від якоїсь природної істоти обумовили зародження у художньо-релігійній практиці образу териантропа. Характерним прикладом є скульптурка жінки-левиці (висота 29,6 см), яка датується 34,6 тисяч років до н. е., або 38 тисяч р. до н. е. з масиву Холенштайн (Hohlenstein), розташованого на плато Швабський Альб (рис.1).

Рис. 1. Реконструкція скульптурки жінки-левиці з печери Штадель (Холенштайн. Німеччина). 38 – 34, 6 тис. р. до н.е. Джерело: <http://artyx.ru/news/item/f00/s07/n0000788/>.

На лівій руці жінки-левиці вирізьблено 7 паралельних ліній. Магічний числовий ритм «7», пов'язаний з фазою місячного календаря, за яким жінки визначали терміни вагітності та народження дитини, був характерний для жіночих скульптурок палеоліту. Сім паралельних ліній вирізьблено на животі жіночої фігурки з Холе-Фельса, 7 смуг на шапочці на голові венери з Віллендорфа, 14 ліній на розі тура, який тримає в руці венера з Лосселю. Посилення культів жінки та хижих тварин, актуалізація лідерства та влади в родоплемінних спільнотах збігається в часі з перебуванням Землі під знаками Діви (38 700 – 36 550 р. до н. е.) і Лева (36 550 – 34 400 р. до н. е.). Домінуючі релігійні ідеї того часу відобразились у характеристиках цих космічних домінант. Фігурки жінок-левиць було виявлено у гірському масиві Швабський Альб у печері Холе Фельс (рис. 2) та у печері Гайссенкlostерле біля міста Ульм (рис.3).

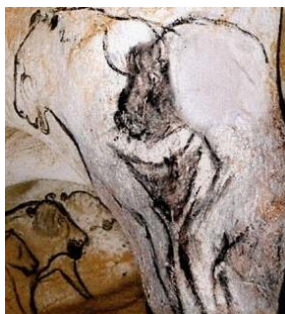

*Рис.2. Фігурка жінки-левиці з печери Холе Фельс (Німеччина). 38 – 34, 6 тис. р. до н.е.
Джерело:<https://stoneagekurdode.wordpress.com/>.*

*Рис.3. Фігурка жінки-левиці з печери Гайссенкlostерле (Німеччина). 38 – 34, 6 тис. р. до н.е.
Джерело: <https://stoneagekurdode.wordpress.com/>.*

У печері Шове виявлено зображення пари жінки-левиці та чоловіка-бізона (рис.4), яке згідно з радіовуглецевим аналізом датується 34 600 – 32 700 р. до н.е. або 32 700 – 30 410 +– 720 р. до н.е.

*Рис. 4. Зображення пари Жінки-Левиці та Чоловіка-Бізона у печері Шове (Франція).
34,6 – 32,7, 30 410 +– 720 р. до н. е.
Джерело: <http://subscribe.ru/group/piknik-na-oboehineili-v-gostyah-u-ryizhej-bes/4219646/>.*

Якщо в образі жінки-левиці культ жінки-матері синтезувався з культом лева-тотема, то чоловік-бізон сприймався як втілення чоловічої статевої активності, зооморфний код запліднюючого начала, семантично парний до жінки. На малюнку він має рогату голову бізона з характерним горбом, але людське тіло, руки і ноги. У зображенні жінки-левиці чітко видно лев'ячу голову, людські ноги і навмисно збільшене жіноче лоно – трикутник живота, який є центром композиції. Малюнок був розміщений на виступі скелі, подібному за формою до фалоса, отже, використовувався у магичних обрядах розмноження.

Наукова новизна цього дослідження полягає в тому, що вперше виявлено відповідність характеристик зодіакальних знаків Діви і Лева, доміантних у 39 – 35 тисячолітті до н.е., провідним релігійним культурам цього часу.

Висновки. Віра у териантропів була присутня у багатьох культурах у різні епохи, але зародження культу териантропів (про що свідчать їх найдавніші зображення) припадає на 39 – 35 тисячоліття до н. е. Характеристики доміантних тоді зодіакальних знаків Діви і Лева відобразили головні ідеї того часу щодо головної ролі жінки у продовженні роду і містичних кровно-родинних зв'язків людини з тваринами, які асоціювались з уявленнями про лідерство, ієрархію, підпорядкування. Відображення провідних ідей у характеристиках зодіакальних знаків у той час, коли людина ще не вивчала Зодіак, дає підставу стверджувати, що це є наслідок вищого промислу, що шлях Сонячної системи під знаками великого кола Зодіаку позначає віхи духовної еволюції людства.

Література

1. Гурштейн А.А. Археoaстрономическое досье: когда родился Зодиак?. Земля и Вселенная. Научно-популярный журнал Российской академии наук. 2011. № 5. С. 48 – 61.
2. Зверолюди – предки человека. Тайны XX века. Еженедельник. 2014. №13. URL: <http://earth-chronicles.ru/news/2014-09-13-70830>.
3. Хенкок Грем. Сверхъестественное. Боги и демоны эволюции. Москва : Эксмо, 2007. 800 с. URL: <https://www.rulit.me/books/sverhestestvennoe-bogi-i-demony-evolyucii-read-334071-18.html>.
4. Чмыхов Н.А. К семантике орнаментальных схем катакомбной керамики. Некоторые вопросы археологии Украины (сб. статей). Київ : «Вища школа», 1977. С. 14 – 31.
5. Чмыхов М. О., Кравченко Н. М., Черняков І. Т. Археологія та стародавня історія України: Курс лекцій. Київ : Либідь, 1992. 376 с.
6. Шилов Ю. А. Космические тайны курганов. Москва : Молодая гвардия, 1990. 66 с.
7. Юрковец В. П. Постер «Климатические корреляции». URL: http://ladatastro.ucoz.ru/poster_na_russkom.pdf.

References

1. Gurshtein A.A. (2011). Archaeoastronomical dossier: when was the zodiac born? Earth and the Universe. Popular science journal of the Russian Academy of Sciences, 5, 48 –61 [in Russian].
2. Beastmen - the ancestors of man (2014) Secrets of the twentieth century. Weekly, 13. URL: <http://earth-chronicles.ru/news/2014-09-13-70830>. 0 [in Russian].
3. Henkok Grem (2007). Supernatural. Gods and demons of evolution. Moscow: Eksmo, URL: <https://www.rulit.me/books/sverhestestvennoe-bogi-i-demony-evolyucii-read-334071-18.html>. [in Russian].
4. Chmyhov N.A. (1977). On the semantics of ornamental patterns of catacomb ceramics, Some questions of archeology of Ukraine (collection of articles), (pp.14-31). Kyiv: Vyscha shkola [in Russian].
5. Chmyhov M.O. & N.M. Kravchenko, I.T. Cherniakov (1992). Archaeological and ancient history of Ukraine: a course of lectures. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
6. Shylov Y.A. (1990). Space secrets of mounds. Moscow: Molodaya gvardiya [in Russian].
7. Yurkovets V. P. Poster "Climatic Correlations".URL: http://ladatastro.ucoz.ru/poster_na_russkom.pdf. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 26.12.2018 р.